

ALV 12 november 2018
Concept verkiezingsprogramma GroenLinks Provinciale Staten Zeeland 2019
Provinciale Statenverkiezingen 20 mrt 2019

Samen naar een schoon Zeeland

Een veilige plek voor iedereen, nu & in de toekomst

Inhoudsopgave

1. Samenvatting	p. 3
2. Inleiding	p. 5
3. Kwaliteit Openbaar Bestuur	p. 6
4. Energie en Klimaat (I)	p. 7
4.1 Groene Economische kansen	p. 7
4.2 Restwarmte	p. 7
4.3 Klimaatneutraal	p. 7
5. Leefbaarheid (II)	p. 9
5.1 Omgevingswet	p. 9
5.2 Regionale Economie en Landbouw	p. 9
5.3 Wonen	p. 9
5.4 Cultuur & Erfgoed en Vitaal platteland	p.10
5.5 Sociaal domein	p.10
5.6 Mobiliteit	p.10
6. Natuur & Milieu (III)	p.12
6.1 Kustvisie	p.12
6.2 Duurzame Ruimtelijke Ordening & Natuur	p.12
6.3 Milieu	p.12
6.4 Inclusieve Landbouw en Ecologie	p.12
6.5 Landschap	p.13
6.6 Zeeuwse Delta	p.13
6.7 Statiegeld	p.13
6.8 Vergisting	p.13
7. Tot slot	p.14
8. Bijlage: Geraadpleegde bronnen	p.15

1. Samenvatting

Extreme hoosbuien, langdurige droogte en hittegolven tonen aan dat het klimaat verandert. Ook in Zeeland. GroenLinks kreeg het landelijk voor elkaar de meest ambitieuze Klimaatwet van de wereld door zeven politieke partijen, uit de oppositie én coalitie te laten tekenen. We houden van Zeeland omdat het mooi is en dat willen we graag zo houden en ambitieus als we zijn: zelfs verbeteren voor toekomstige generaties.

In dit verkiezingsprogramma van GroenLinks richten wij ons vooral op datgene waar de provincie zich mee bezighoudt. Het zijn immers Provinciale Statenverkiezingen. We hebben het programma opgebouwd rond drie Provinciale thema's: Energie & Klimaat, Leefbaarheid en Natuur & Milieu.

Wij willen dat Zeeland de eerste klimaatneutrale provincie van Nederland wordt. De Provincie heeft als taak om het mogelijk te maken dat we nog generaties lang van ons mooie Zeeland kunnen genieten.

De drie prioriteiten voor ons zijn helder en alle afwegingen die we maken worden hieraan getoetst:

- Een duurzaam klimaat met toepassing van hernieuwbare energie
- Een leefbare samenleving met voldoende voorzieningen voor een ieder
- Vergroenende maatregelen ten behoeve van de economie, landbouw, natuur en het milieu

GroenLinks zoekt naar verbindingen en samenhang tussen met name deze drie invalshoeken en gaat daarbij in dialoog met andere overheden en belanghebbenden.

Energie & Klimaat

Ten eerste willen we de groene kansen die Zeeland biedt volledig benutten voor duurzame ontwikkelingen in energie, economie, voedselproductie, wonen en verblijven. We zorgen voor een omschakeling naar de energievoorziening van de 21e eeuw en verder. Door deze ontwikkelingen stimuleert de provincie kansen voor werkgelegenheid en ondernemerschap. We willen alle restwarmte effectief inzetten en een omschakeling naar een CO2-emissievrije energievoorziening. Zeeland heeft alles in zich voor een succesvolle energietransitie: o.a. via zon, wind, zout & zoet water, het getij, aardwarmte, gas uit zeewier en biobrandstof uit algen. Initiatieven voor het opwekken, besparen en efficiënt gebruik van hernieuwbare, schone energie moet de provincie stimuleren, faciliteren en mogelijk maken, mits inpasbaar in de omgeving. Bovendien kan Zeeland zich hierin onderscheiden door ook in te zetten op proeftuinen en kennisoverdracht. Een belangrijke taak voor de provincie hierbij is om de infrastructuur toekomstbestendig te maken. En dat alles uiteraard zonder kernenergie en/of schaliegas. Kortom, GroenLinks is voor een circulaire economie, waarbij hergebruik voorop staat en tevens een bio-based economy. GroenLinks wil ook inzetten op veranderingen in consumentengedrag.

Leefbaarheid

Ten tweede staan wij voor sociale, betaalbare en duurzame leefbaarheid voor elke inwoner van Zeeland. Door de nieuwe aanstormende omgevingswet ontwikkelen gemeenten een geheel eigen beleid. Wij zijn van mening dat de Provincie het overzicht moet behouden en verbindend en regisserend optreedt, bijvoorbeeld bij de ontwikkeling van industrieterreinen en woninglocaties.

Wij willen schaalvergroting in de landbouw & veeteelt ombuigen naar biologische en natuur inclusieve bedrijven. Dit biedt nieuwe werkgelegenheid en voor Campus Zeeland en het onderwijs mogelijkheden voor een duurzame kenniseconomie in Zeeland. Wij steunen maatregelen om leegloop en verpaupering van het platteland tegen te gaan en ondersteunen behoud van het karakteristieke landschap. Om dit alles te realiseren hebben we creatief en oplossingsgericht denkende mensen nodig. Wij stimuleren cultuureducatie waarmee we talenten de ruimte geven om buiten de bestaande kaders te leren denken.

Wij realiseren ons dat voorzieningen in de gezondheidszorg grotendeels een gemeentelijke verantwoordelijkheid zijn. We zien echter ook dat grote vraagstukken binnen het sociaal domein niet adequaat per gemeente opgelost kunnen worden, bijvoorbeeld op het gebied van jeugdzorg en werk voor vluchtelingen. Vanuit de gedachte dat iedereen meetelt en mee moet kunnen doen, wil GroenLinks dat de Provincie hierin een verbindende rol speelt.

Wij zijn voor een goede en betaalbare bereikbaarheid voor alle inwoners in Zeeland. Innovatief beleid voor alle vormen van mobiliteit is hard nodig! Nu zitten bijvoorbeeld de bussen aan het begin en einde

van de dag vol met studenten en zijn de bussen overdag praktisch leeg. Dat is inefficiënt en slecht voor het milieu.

Natuur & Milieu

Ten derde kunnen we niet zonder natuur en een gezond milieu. Ruimte en rust zijn noodzakelijk in een samenleving die steeds stressvoller en drukker wordt. Wij willen een omslag in de manier waarop we in Zeeland met ons landschap omgaan. We willen meer natuurbeleving, meer groen in onze steden en speelbossen voor onze kinderen. We vinden dat de lucht zodanig schoon moet worden, dat deze voldoet aan een verwaarloosbaar risiconiveau. Bij vergisting van rioolslib willen we gebruik van regionale grondstof en geproduceerde energie voor regionaal gebruik. Grote installaties horen volgens GroenLinks thuis op een bedrijventerrein.

Wij staan voor een efficiënter gebruik van grondstoffen. Aan de basis van onze visie staat het belang van biodiversiteit welke essentieel bijdraagt aan een duurzame agrarische bedrijfsvoering. Wij willen om dezelfde redenen ecologisch berm- en dijkgraslandbeheer. Het Zeeuwse landschap heeft een zodanig uniek karakter dat bestaande en nieuwe duurzame economische activiteiten binnen het landschap inpasbaar moeten zijn en bijvoorbeeld niet lukraak overal een windmolen, zonnepaneel of aquacultuur. Ook hier speelt de Omgevingswet een cruciale rol.

De deltawateren geven veiligheid, maar als gevolg van de Deltawerken spelen er diverse problemen. Wij zien het belang van zoet water van goede kwaliteit voor mens en natuur in de Grevelingen en in het Volkerak-Zoommeer.

Samenvattend

Met een groene kijk op een duurzame toekomst voor een Schoon & Veilig Zeeland verbinden wij de drie elementen: klimaat & energie, leefbaarheid en natuur & milieu. Daarmee geven we elke provinciale opgave verantwoord een richting waar we generaties lang mee voorruit kunnen.

Vind je dit ook een goede benadering om onze toekomst in Zeeland zeker te stellen? Sluit je dan aan en kies voor GroenLinks.

2. Inleiding

GroenLinks is de politieke partij die onderlinge verbanden tussen klimaat, leefbaarheid en vergroenen duidelijk maakt. Een houdbaar klimaat als basisvoorwaarde voor een aangename Zeeuwse leefomgeving waarmee ruimte voor natuur onlosmakelijk verbonden is. Wij vormen de partij, die laat zien dat je het één niet los kunt zien van het ander. Daarmee zijn we een “dwarsverband-denker” die de krachten bundelt voor een duurzame en sociale samenleving. Iedereen telt en doet mee. Vergroening van de economie - waarbij geen eindige grondstofvoorraden worden uitgeput- is daarbij het uitgangspunt.

GroenLinks zet zich binnen de kerntaken van de Provincie in voor een passend GROEN provinciaal beleid.

De Provincie vormt de schakel tussen de landelijke overheid en regionale en gemeentelijke overheden. Ook fungeert zij als verbinder tussen bedrijfsleven, onderwijs (maatschappelijke) organisaties en samenleving. We staan voor grote maatschappelijke opgaven, die je niet even in je eentje oplost: het behoud van leefbare gemeenschappen met voldoende voorzieningen; zorg en openbaar vervoer voor zowel stedelijke gebieden als het platteland; de energietransitie met een omschakeling naar groene energie om de klimaatverandering af te remmen en de vergroening met meer ruimte voor natuur. Wat GroenLinks betreft, geeft de Provincie veel ruimte voor initiatieven vanuit de samenleving en legt verantwoordelijkheden zo dicht mogelijk bij de inwoners. De Provincie zorgt voor verbinding en pakt het voortouw op grond van haar verantwoordelijkheden en ter voorkoming van verrommeling.

GroenLinks gaat voor samenspraak tussen bestuurders en vertegenwoordigers in gemeenten en provincie. Daarbij stimuleert zij samenwerking met duurzame bedrijven, onderwijs- en maatschappelijke instellingen: constructief en verbindend waar dat kan, kritisch waar dat moet.

In dit verkiezingsprogramma lees je hoe wij die uitdagingen aangaan en richten we ons op de kerntaken van de provincie.

De prioriteiten voor GroenLinks zijn helder:

- Een duurzaam klimaat met toepassing van hernieuwbare energie
- Een leefbare samenleving met voldoende voorzieningen voor een ieder
- Vergroenende maatregelen ten behoeve van de economie, landbouw, natuur en het milieu

GroenLinks durft te kiezen

GroenLinks durft te veranderen

GroenLinks durft te verduurzamen

Kortom: GroenLinks Zeeland staat voor een toekomstbestendig schoon Zeeland en toont daarbij een daadkrachtig realisme!

3. Kwaliteit Openbaar Bestuur

Het rapport “#Hoedan?” biedt handreikingen voor een slagvaardiger aanpak van de Zeeuwse opgaven. De duurzame groei van Zeeland is redelijk ten opzichte van de andere Provincies in Nederland. Echter niet iedereen ervaart dat die economische groei leidt tot meer welvaart en welzijn. GroenLinks wil daar juist op inzetten. De bestuurlijke samenwerking verloopt op informele en vrijwillige basis goed in Zeeland, maar kost veel tijd en geld omdat het vaak over veel schijven loopt. Bij urgente vraagstukken/problemen ontbreekt de structurele daadkracht en de benodigde gezamenlijke aanpak. Dat kan en moet anders volgens ons. Gebruik het akkoord tussen 't Rijk, Gemeenten, Provincie en Waterschappen (IBP) om een krachtiger samenwerking te realiseren. Stem dit ook af met nabijgelegen regio's als de Zuid-Hollandse eilanden, West-Brabant en met Vlaanderen (B). Leg daarbij afspraken vast, die getoetst kunnen worden. Leg verantwoordelijkheden daar waar ze horen, zo dicht mogelijk bij de burgers en stimuleer dit als Provincie. Creëer en faciliteer mogelijkheden tot betere samenwerking. Maar wees ook duidelijk en pak de regie waar dat op grond van het Provinciale takenpakket gewenst is of wanneer resultaten (te lang) op zich laten wachten. Geen vrijblijvende afspraken met elkaar, maar slagvaardige Zeeuwse besturen.

- Stimuleer duurzame bedrijven en instellingen om wezenlijk bij te dragen aan oplossingen voor regionale vraagstukken. Stel heldere doelen en laat gemeenten en waterschap zich focussen op hun verantwoordelijkheden, waarbij het regionale belang groter is dan het eigen belang.
- Geef ruimte aan participatie van inwoners, ondernemers, onderwijs, maatschappelijke organisaties en andere overheden, conform de adviezen in de bundel Nieuwe Politiek Nieuwe Akkoorden.

Om dit te kunnen realiseren heb je mensen nodig die dappere beslissingen durven nemen. Mensen met een open regionale blik, die door de Provincie, bedrijven en organisaties worden ondersteund door scholing en kennisdeling. GroenLinks is een verbindende partij, die een efficiënte duurzame samenleving als resultaat wil, waarin iedereen meedoet.

4. Energie en Klimaat (I)

Energie en Klimaat zijn voor GroenLinks van oudsher 'core business'. De vele initiatieven op dit terrein juichen we dan ook enorm toe mits deze inpasbaar zijn in het landschap. GroenLinks vindt het daarom de hoogste tijd dat de Provincie hierin het voortouw neemt en ervoor zorgt dat de bestaande distributienetwerken geschikt gemaakt worden en nieuwe toegevoegd.

4.1. Groene Economische kansen

Voor GroenLinks is een snelle omschakeling naar 100% duurzame energie een must. Deze omschakeling dient voor iedereen bereikbaar te worden. Zeeland is dé provincie bij uitstek voor duurzame energieopwekking. In combinatie met energiebesparing en efficiënt gebruik biedt dit de kans op een grote economische impuls.

Hierbij denken we niet alleen aan wind, zon, aardwarmte, zout & zoet water of getij, maar ook aan de mogelijkheid om gas uit zeewier te winnen en om biobrandstof uit algen te produceren. Het opslaan en transporteren van deze (nieuwe) vormen van energie bieden tevens (export)mogelijkheden en studieobjecten.

Zeeland heeft veel ruimte voor experimenten en onderzoek naar zowel nieuwe duurzame energievormen als naar efficiënter gebruik van energie en grondstoffen (zie ook paragraaf circulaire economie en wonen). Dit kan op kleine en grote schaal, zeker ook op de industrieterreinen.

Maak meer zilte teelt mogelijk in een natuurlijke omgeving, zoals in het kustlab Waterdunen nabij Breskens. Dit alles biedt kansen voor Zeeuws onderwijs op het gebied van onderzoek & innovatie. De unieke ecologie van Zeeland gecombineerd met een duurzame economie biedt voor Zeeland de mogelijkheid om een voortrekkersrol in te nemen in Nederland en zelfs in de wereld.

GroenLinks is op de korte termijn voorstander van een doorlaat in de Brouwersdam en de daarmee gepaard gaande gedeeltelijke verzilting van de Grevelingen. Op termijn kan hier een getijdecentrale naast, zodat duurzaam opgewekte energie samengaat met ruimte voor natuur. Dit past bij het meer holistische denken (kijkend naar het geheel en onderlinge samenhang) door GroenLinks. Dit is van groot belang voor wonen, werken en verblijven (recreëren). Maar ook voor (water)veiligheid, natuur en biodiversiteit. De stijging van de zeespiegel vereist dat wij nú moeten nadenken en werken aan maatregelen voor toekomstige generaties. (Zie ook hoofdstuk Natuur & Milieu)

Kortom, GroenLinks is voor een circulaire economie, waarbij hergebruik voorop staat en tevens een bio-based economy.

4.2. Restwarmte

Er is samenwerking tussen bedrijven nodig om de bestaande pijpleidingen te kunnen hergebruiken voor uitwisseling van energie waarbij wordt ingespeeld op nieuwe transportsystemen, zoals voor waterstof of CO₂. Veel industriële warmte verdwijnt nu ongebruikt. Dit is onverantwoord anno 2019 aangezien je er ook de bebouwde omgeving mee kunt verwarmen. GroenLinks is voorstander om toepassing van restwarmte van bedrijven in heel Zeeland in te zetten. Mooie voorbeelden zijn te vinden in de kanaalzone (Gent-Terneuzen), de kassen bij Axel en Sirjansland.

4.3. Klimaatneutraal

De klimaatverandering wordt als zorg inmiddels breed gedeeld. GroenLinks wil een schone, veilige en leefbare wereld voor iedereen. Onze ambitie is om de provincie Zeeland de eerste klimaatneutrale provincie van Nederland te maken. Dit betekent dat we willen bereiken dat alles wat in Zeeland gebeurt, bijdraagt aan een duurzame wereld.

Dit vergt van de industrie de grootste inspanning, aangezien zij driekwart deel van het conventionele energieverbruik voor haar rekening neemt. Ook van de landbouw zal het nodige gevraagd worden, want GroenLinks Zeeland werkt aan een klimaatneutraal Zeeland in uiterlijk 2035. Nader uitstel vergt extra afvangen of opvangen van CO₂. We willen toewerken naar een verdubbeling van het aantal bomen met een goede variatie, waarmee CO₂-reductie wordt gerealiseerd en het draagt tevens bij aan biodiversiteit en verrijking van het Zeeuwse landschap. Zo zet GroenLinks in op mini-bossen en voedselbossen in de provincie. Een voedselbos bevat

223 een extreem hoog aantal eetbare soorten planten, waardoor zowel de biodiversiteit, als
224 ecologische veerkracht en productiviteit van biomassa hoog zijn.

225 Een voedselbos betekent een fantastische verrijking voor culinair Zeeland.
226

227 Het is twee voor twaalf. Dit stellen Urgenda (Nederlandse organisatie voor innovatie en
228 duurzaamheid) en jongeren die aan de Zeeuwse energiedialoog hebben deelgenomen. Zij geven
229 aan dat het reduceren van energiegebruik en inzet van duurzame energie nu noodzakelijk is. Wij
230 willen het klimaatvraagstuk niet doorschuiven naar volgende generaties. GroenLinks praat niet
231 alleen over klimaatverandering: GroenLinks maakt keuzes. Wij zorgen voor een omschakeling
232 naar de energievoorziening van de 21e eeuw. Die energietransitie schept in de provincie ook
233 kansen voor werkgelegenheid en ondernemerschap.

234 Al beseffen wij dat de Provincie niet over de kerncentrale Borsele gaat, GroenLinks is
235 onmiskenbaar voorstander van het zo spoedig mogelijk sluiten van alle kerncentrales en wil ook
236 dat niet overlaten aan de toekomstige generatie. Zij stimuleert samenwerking met andere
237 overheden om dit te bereiken. Ook boringen naar schaliegas passen in het geheel niet bij onze
238 doelstellingen voor een klimaatneutrale provincie en daarom is GroenLinks hier dus mordicus
239 tegen.
240

241 De Provincie vervult volgens ons bij de energietransitie een belangrijke voorbeeldfunctie. Volgens
242 GroenLinks is een volgende stap dat de Provincie als organisatie overschakelt op eigen
243 energieneutraal vervoer en verduurzaming van haar gebouwen.
244

5. Leefbaarheid (II)

5.1. Omgevingswet

De nieuwe omgevingswet gaat formeel in 2021 in. De wet gaat over de leefomgeving en daarmee over ons allemaal, want er verandert veel in Zeeland! Niet alleen zijn wetten en regelingen samengebracht in één nieuwe wet, ook de aanpak verandert sterk. Waar plannen over de leefomgeving in het verleden veelal van bovenaf werden opgelegd, worden die nu meer in samenspraak met alle betrokkenen ontwikkeld. Hierin liggen kansen en bedreigingen. Een kans is dat de samenleving intensiever bij plannen betrokken wordt. Een bedreiging is dat gemeenten een geheel eigen beleid ontwikkelen dat onvoldoende regionaal en op haar inwoners is afgestemd. GroenLinks is van mening dat de Provincie een verbindende rol heeft en de regie moet pakken indien de leefbaarheid over de gemeentegrenzen heen in het geding is.

5.2. Regionale Economie en Landbouw

Versterking van leefbaarheid met een ook op cultureel gebied goed voorzieningenniveau is nodig, om er voor te zorgen dat jongeren en nieuwe duurzame bedrijven zich in Zeeland willen vestigen. Met kennisuitwisseling en innovatie wordt Zeeland aantrekkelijker om in te kunnen wonen, werken en recreëren.

GroenLinks wil de drie pijlers: klimaat & energie, leefbaarheid en natuur & milieu op een groene wijze met elkaar verbinden. Voor ons is het van belang dat er ruimte is voor het ontwikkelen van klimaatneutrale technieken. Gebaseerd op hernieuwbare energie en verantwoorde voedselontwikkeling met gebruikmaking van mogelijkheden die Zeeland biedt. Meer zilte teelt en aquacultuur (beperkt rond Colijnsplaat, Yerseke en Bruinisse) plus meer milieu verantwoorde biologische en natuur-inclusieve landbouw. Denk hierbij aan de eerder genoemde voedselbossen. Tot slot bieden proeftuinen voor het MBO/HBO/WO-onderwijs mogelijkheden voor opleiding, stage en onderzoek. Terwijl dergelijke ontwikkelingen ook werkgelegenheid opleveren op alle niveaus.

GroenLinks wil de schaalvergroting in veeteelt en landbouw ombuigen naar energie-neutrale, multifunctionele en meer “direct van het land naar de klant” bedrijven. Een dergelijke overgang kan niet ineens. Boeren dienen geholpen te worden bij zo’n omschakeling. Geen subsidies voor nog verder gaande schaalvergroting, wel voor dat omschakelen. Bovendien willen wij inzetten op ander consumentengedrag, zoals meer bewust omgaan met vlees en dierlijke producten, minder verspilling, lokale producten kopen etc. Juist hier liggen kansen voor een versterkte kenniseconomie via de Campus Zeeland en het onderwijs.

De afstanden binnen Zeeland vragen om slim en duurzaam vervoer. GroenLinks wil goede fiets- en overstap voorzieningen zowel voor recreëren als voor een energieneutraal en effectief woon-werkverkeer.

Zeeland kan landelijk voorop lopen met duurzame, ecologische en energie neutrale woningbouw. Nu is er de kans om bedrijven constructief te laten samenwerken op het gebied van isoleren en duurzame energietoepassingen. Voor toekomstige generaties willen wij toepassen van hernieuwbare energie zo snel mogelijk realiseren.

GroenLinks stelt dat overheden moeten samenwerken om herstructurering van bestaande bedrijventerreinen te realiseren en een efficiënt ruimtegebruik toe te passen. Daarom vinden wij het oprichten van bedrijventerreinen op nieuwe kleine locaties uit den boze. Oude bedrijventerreinen kunnen eventueel gebruikt worden om zonnepanelen op te plaatsen.

Om de grote opgaven in de bebouwde omgeving doelmatig en slim op te lossen is samenwerking tussen overheid, markt en kennisinstellingen nodig. Investerings in innovatie en Research & Development blijven in Zeeland achter bij de rest van Nederland. GroenLinks wil versterking van duurzame innovatie van bedrijven wat belangrijk is voor een goede leefomgeving en de concurrentiekracht van Zeeland.

5.3. Wonen

Het toekomstgericht energieverbruik van woningen en het behoud van cultureel erfgoed enerzijds en het herstellen van oude woningen versus het nieuw bouwen van woningen anderzijds ziet

GroenLinks als onlosmakelijk met elkaar verbonden. Duurzaamheid heeft tevens een relatie met het LEAN-principe, het tegengaan van verspilling. Met andere woorden, GroenLinks is in een krimpende regio - waar steeds minder mensen wonen - tegen het plannen van nieuwe bouwlocaties als niet eerst ook oude wijken worden aangepakt. GroenLinks wil daarom provinciaal beleid op leegstand en een versterking van de Provinciale Impuls Wonen (PIW) voor het verantwoord en klimaatneutraal verwarmen van huizen.

Er dient ook aandacht te zijn voor verschillende woonvormen die wellicht minder aantrekkelijk zijn voor de markt, maar waar wel veel behoefte aan is (aanleunwoningen, starters, sociale huurwoningen, Tiny Houses, Kangoeroewoningen etc.).

De omgevingswet biedt de gemeenten meer regelruimte, maar GroenLinks vindt dat de afspraken over het aantal en type woningen (het wooncontingent) door de provincie moet worden geregisseerd.

5.4. Cultuur & Erfgoed en Vitaal platteland

GroenLinks is een essentiële drager van cultuur in de breedste zin van het woord. Cultuur verbindt mensen en het draagt bij aan de ontwikkeling van de eigen identiteit. Cultuureducatie geeft talenten de ruimte om buiten de kaders te denken en het maakt mensen creatief en oplossingsgericht. Wij hechten waarde aan de economische relatie tussen het ontsluiten van kunst & cultuur en de belangstelling voor Zeeland via musea, festivals, karakteristieke landschappen en gebruiken. GroenLinks steunt ook de minder bekende multiculturele uitingen, van traditionele tot moderne vormen.

Daarnaast steunen wij maatregelen om leegloop en verpaupering van het platteland tegen te gaan en streeft naar behoud van het karakteristieke landschap. GroenLinks wil dat de Provincie hierin regisserend optreedt.

Cultuur en erfgoed is steeds minder een doel in zich zelf, zo staat te lezen in de voorjaarsnota van de Provincie 2018, maar steeds meer een middel dat in belangrijke mate bijdraagt aan het vestigingsklimaat, de economische bestedingen, de toeristische aantrekkingskracht en de leefbaarheid van Zeeland. Wij zetten stappen met partners om vanuit cultuurperspectief bij te dragen aan het versterken van het Zeeuwse vestigingsklimaat.

5.5. Sociaal domein

GroenLinks realiseert zich dat voorzieningen in de gezondheidszorg grotendeels een gemeentelijke verantwoordelijkheid zijn. Wij zien echter ook dat grote vraagstukken binnen het sociaal domein niet adequaat per gemeente opgelost kunnen worden bijvoorbeeld op het gebied van jeugdzorg en vluchtelingenwerk. Vanuit de gedachte dat iedereen meetelt en mee moet kunnen doen, ziet GroenLinks mogelijkheden dat de Provincie hierin een verbindende, coördinerende alsmede een faciliterende rol gaat vervullen. Zij doet dit bijvoorbeeld ook voor thema's rondom wonen en energie. Dit voorkomt versnippering en hierdoor kunnen gemeenten steunen op een gezamenlijk beleid. Toegang tot betaalbaar wonen, zorg en onderwijs en perspectief voor bovengenoemde groepen is belangrijk, zodat iedereen mee kan doen en van betekenis is.

5.6. Mobiliteit

GroenLinks is voor duurzame mobiliteit. Daarin past geen versterking van de Midden-Zeeland-Route (via Zeelandbrug) waar dat een toename van vrachtverkeer en uitbreiding van asfalt betekent. Versterken van de economie en tegelijkertijd CO2 en fijnstof produceren, staat in schril contrast met een gezonde duurzame niet klimaat belastende leefomgeving. Meer asfalt gaat bovendien ten koste van natuur, daarom stimuleren wij vervoer over het water en per spoor en daarom juichen wij de versterking van de kanaalzones toe. Wij zijn voor een infrastructuur met schone brandstoffen en stimuleren de aanleg van laadpalen voor het vergroten van het aandeel elektrisch vervoer en het vergroten van het aantal deelauto's. GroenLinks wil lokale bevoorrading met kleine, schone voertuigen stimuleren met distributiecentra vanaf de grote bedrijventerreinen.

Wij zijn voor een goede en betaalbare bereikbaarheid voor alle inwoners in Zeeland. Hierbij denken we aan een zo spoedig mogelijke tolvrrije Westerscheldetunnel - met eerst nakoming van alle verplichtingen -, duurzame investeringen in het fiets- voetveer Vlissingen-Breskens en meer vervoer op maat. Niet alleen voor inwoners, maar ook voor passanten. Denk hierbij aan een soort "luchtkussen-kustram".

364 Mobiliteit gaat ook over veiligheid, wie wil dat niet? GroenLinks geeft voorrang aan openbaar
365 vervoer en veiligheid voor de fiets als mede weggebruiker. Zo willen wij een goed innovatief en
366 slim (openbaar) vervoer meer kansen geven. Een geslaagd voorbeeld is het reeds uitgevoerde
367 plan om daar waar het voor het openbaar vervoer te kostbaar is, geschoolde immigranten een
368 elektrische auto ter beschikking te stellen om ouderen op afroep te vervoeren.
369 Innovatief beleid voor de mobiliteit is hard nodig! Nu zitten de bussen aan het begin en einde van
370 de dag vol met studenten en zijn de bussen overdag praktisch leeg. Dat is inefficiënt en slecht
371 voor het milieu. GroenLinks daagt de Zeeuwse bevolking uit om samen met ons slimme
372 oplossingen te bedenken voor dit mobiliteitsvraagstuk, voor alle belanghebbenden. Met inzet van
373 dialoogtafels zullen we diverse instellingen uitnodigen om hierover mee te denken.
374

6. Natuur & Milieu (III)

6.1. Kustvisie

In september 2018 is in de Provincie het omgevingsplan aangenomen, waarin uitwerking van de kustvisie is vastgelegd in beleid en verordening. GroenLinks ziet dit als een goed voorbeeld van hoe zij dat graag ziet: aan tafel met alle partijen alvorens overheden visies en beleid vaststellen. Dit geldt o.a. voor de aandachtsgebieden Veerse Meer, Groot Saeftinghe, Zak van Zuid-Beveland en Kop van Schouwen.

6.2. Duurzame Ruimtelijke Ordening & Natuur

Ruimte en rust zijn noodzakelijk in een samenleving die steeds stressvoller en drukker wordt. Het Zeeuws Landschap staat onder druk bij bepaalde economische ontwikkelingen. Bedrijventerreinen zijn te versnipperd en nieuwe bedrijven niet allemaal duurzaam en landschappelijk inpasbaar. Hier moet meer aandacht voor zijn.

Wij willen een omslag in de manier waarop we in Zeeland met ons landschap omgaan. We willen méér natuurbeleving door bijvoorbeeld uitbreiding van wandel- en fietsmogelijkheden.

Buitendijks recreëren moet in balans zijn met natuurbeleving. Het mag niet ten koste gaan van de noodzakelijk rust voor vogels en andere dierlijke bezoekers ter plaatse. GroenLinks wil meer groen in onze steden en meer speelbossen voor onze kinderen. De Provincie moet voor de lange termijn voldoende geld vrijmaken voor de handhaving in het buitengebied en in de natuurgebieden. Daarnaast is geld nodig voor actief informeren en voorlichten van bezoekers van natuurgebieden, zodat zij het belang er van inzien en vervolgens behoedzaam met onze natuur omgaan.

6.3. Milieu

Op milieugebied heeft de Provincie een belangrijke taak. O.a. voor het verlenen van vergunningen, het toezicht houden en handhaven. Het Milieuprogramma 2018 – 2022 heeft als doel het beschermen en het versterken van de milieukwaliteit van onze leefomgeving. De Provincie draagt zo bij aan het verbeteren van het milieu. GroenLinks vindt dat de lucht zodanig schoon moet worden, dat deze voldoet aan het verwaarloosbaar risiconiveau. De luchtkwaliteit mag geen belemmering vormen voor de mens, ook niet voor natuurdoelen die in het Natuurnetwerk Zeeland (NNZ) zijn geformuleerd. Dit betekent dat binnenvaartschepen niet tijdens het varen mogen ontgassen. Wij zijn tegen de toenemende uitstoot van fijnstof. Dit moet aangepakt worden door onder andere het formuleren van verantwoord houtstookbeleid.

Het aantal meetpunten voor luchtkwaliteit in Zeeland dient uitgebreid te worden en er moeten meldpunten komen voor houtstookoverlast in overleg met gemeenten. Hergebruik van afval moet de standaard worden (circulaire economie). Vraagstukken zoals Thermphos, opslag afval kernenergie en stralingsgevaar (in brede zin) verdienen nu onze (blijvende) aandacht en moeten niet doorgeschoven worden naar volgende generaties.

6.4. Inclusieve Landbouw en Ecologie

Groenlinks zet breed in op natuur inclusieve landbouw door het opzetten van innovatieve projecten. Inclusieve landbouw maakt optimaal gebruik van de natuurlijke omgeving en integreert deze in de bedrijfsvoering. Bedrijven dragen zo actief bij aan de kwaliteit van diezelfde natuurlijke omgeving. Natuur inclusieve landbouw produceert voedsel binnen de grenzen van natuur, milieu en leefomgeving, met een positief effect op de biodiversiteit.

Daarnaast zijn wij tegen schaalvergroting in de intensieve veeteelt. Dierenwelzijn speelt hierbij een centrale rol.

In onze visie staat de biodiversiteit aan de basis van duurzame natuur-inclusieve agrarische bedrijfsvoering. Het voorkomen van uitputting van de bodem en behoud van diverse soorten ligt hieraan ten grondslag. Het Partridge-project (door de EU gestimuleerd samenwerkingsverband om akkervogels te redden) op Schouwen-Duiveland verdient navolging in heel Zeeland wat GroenLinks betreft.

Door steeds efficiënter gebruik te maken van grondstoffen en het sluiten van kringlopen wordt de invloed van de bedrijfsvoering op het milieu o.a. door stikstofemissies op water, bodem en lucht steeds kleiner.

Een goede zorg voor het landschap en de specifieke soorten op het inclusieve bedrijf versterken de agrobiodiversiteit. Agrarisch natuurbeheer stimuleert het voortbestaan van hooggewaardeerde weide- en akkervogels en andere boerenland soorten.

Wij maken ons niet alleen sterk voor schoon en veilig water, maar ook voor biodiversiteit zowel boven als onder water. GroenLinks zet daarbij vooral in op behoud en versterking van met name unieke Zeeuwse soorten. Zo maakt ze zich hard voor ecologisch berm- en dijkgraslandbeheer. Dit is tevens goed voor de bijen als dragers van biodiversiteit.

Onderzoek naar de beheerskosten van begrazing door schaapskuddes is succesvol geweest en daarom willen wij meer inzet van kuddes in plaats van maaimachines.

6.5. Landschap

Ook nieuwe energieopwekking moet passen in ons landschap. GroenLinks maakt werk van de wettelijk voorgeschreven uitbreiding van natuur. Die laatste 900 ha dienen grotendeels in deze periode gerealiseerd te worden. Bestaande natuurwaarden (graadmeter voor hoeveel biodiversiteit) mogen niet worden aangetast door bestaande en niet door nieuwe economische activiteiten. Sterker nog, we moeten onze Zeeuwse biodiversiteit vergroten (zie paragraaf landbouw).

Wij willen dat de provincie ruimte biedt aan initiatieven voor opwekking, besparing en/of efficiënter gebruik van duurzame energiebronnen; zie paragraaf energie. Overlast voor mens en dier moeten we voorkomen. Grote windmolens clusteren en zonnepanelen eerst zoveel mogelijk op bestaande daken bijvoorbeeld. GroenLinks bepleit een getrapte beoordeling: eerst bekijken waar nog ruimtelijke optimalisatie mogelijk is en bij lokale toepassing vervolgens de bevolking mee laten profiteren van de energieproductie.

6.6. Zeeuwse Delta

De deltawateren zijn als gevolg van de deltawerken veilig, maar als gevolg van diezelfde Deltawerken spelen er diverse problemen in de verschillende bekkens. Bijvoorbeeld met betrekking tot de waterkwaliteit in de Grevelingen en in het Volkerak-Zoommeer.

Door voortschrijdend inzicht is GroenLinks voorstander van het creëren van kwalitatief goed zoetwater in het Volkerak-Zoommeer met een zoetwaterbuffer voor het achterland en behoud van de unieke natuur in de Zeeuwse Delta (Op de lijst van Natura-2000 gebieden). Voor GroenLinks is immers behoud en toename van biodiversiteit van groot belang en bij uitstek een provinciale taak.

6.7. Statiegeld

GroenLinks is blij met de deelname van Zeeland aan de Statiegeldalliantie. Plastic flesjes en blikjes zijn op dit moment verantwoordelijk voor zo'n 40 procent van het volume van het zwerfafval. Statiegeld zorgt ervoor dat lege flesjes en blikjes worden ingeleverd. Daardoor draagt dit bij aan het vrij blijven van plastic flesjes en blikjes op straten, in bermen en op stranden en dus aan een "Schoon Zeeland". Natuurlijk gaan wij hiermee verder, bijvoorbeeld door het steunen van schoonmaak acties op onze stranden en acties gericht op consumentengedrag.

6.8. Vergisting

Er wordt in deze periode gestart met het omvormen van de RWZI (Rioolwater Zuiveringsinstallatie) in Ritthem tot energiefabriek. De vergisting van rioolslib kan zo'n 380 huishoudens van energie gaan voorzien. Alhoewel GroenLinks het opwekken van duurzame energie toejuicht wil zij voorkomen dat in Zeeland slib of mest uit andere provincies aangesleept wordt om hier te vergisten. De belasting voor het milieu door het vervoer weegt niet op tegen de energie die de installatie oplevert. Bovendien helpt het niet mee de intensieve veehouderij (in andere provincies) terug te dringen. Met andere woorden: GroenLinks is voor vergistingsinstallaties mits er sprake is van regionale grondstof en geproduceerde energie voor regionaal gebruik. Grotere installaties horen volgens ons thuis op een bedrijventerrein.

489
490 **7. Tot slot**
491

492 De opgaven voor de Provincie zijn talrijk. De Provincie moet vele belangen afwegen, besluiten nemen
493 en regie voeren voor zowel de korte als lange termijn. De Provincie heeft ook als taak om het kiezers
494 mogelijk te maken nog generaties lang van ons mooie Zeeland te kunnen genieten. 'Generaties lang'
495 lijkt ver van ons bed en daardoor komt men soms in de verleiding om voor korte-termijn-oplossingen
496 te kiezen.
497

498 GroenLinks kiest juist daadkrachtig voor onze toekomst, die van onze kinderen en volgende
499 generaties. Het helpt daarbij om complexe vraagstukken steeds weer te reduceren tot overzichtelijke
500 met elkaar samenhangende kaders met daarbij de volgende vragen:

- 501 • Zijn de besluiten en maatregelen klimaatbestendig?
502 • Vergroenen we onze leefomgeving?
503 • Beschermen en versterken we onze natuur?
504

505 Vind je dit ook een goede benadering om onze toekomst zeker te stellen? Sluit je dan aan en kies
506 voor GroenLinks.
507

508
509 Programmacommissie GroenLinks Zeeland
510 17 oktober 2018
511

512 Rony Grooten
513 Anezka van de Weg
514 Gerwi Temmink
515

Bijlage

Geraadpleegde bronnen

1. Leeswijzer CvdK verkiezingen PS, 2019
2. Voorjaarsnota PS, 2018
3. Rapport Zeeland in stroomversnelling 2.0, Commissie Balkenende, Investeren in een aantrekkelijk Zeeuws vestigingsklimaat, april 2017
4. Rapport #Hoedan, Commissie Externe Spiegeling Zeeland, ondersteund door BMC Advies, Maart 2018
5. Thema's in de Provinciale Staten campagne, provinciaal overleg tussen campagneleiders, fractievoorzitters, afdelingsvoorzitters met landelijk bureau GroenLinks, september 2018
6. Rapport Nieuwe Politiek Nieuwe akkoorden, Raad voor het Openbaar Bestuur, februari 2018
7. Pamflet Groene speerpunten Verkiezingen 2019, diverse partijen: Nationaal Park Oosterschelde; Staatsbosbeheer; Stichting Het Zeeuwse Landschap; Natuurmonumenten; Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid (IVN); Zeeuwse Milieufederatie (ZMF), augustus 2018
8. Transport en Logistiek Nederland (TLN) Duurzaam op weg in Zeeland, Position Paper Statenverkiezingen 2019
9. Bouwend Nederland, Inspiratie Bouwend Nederland voor het verkiezingsprogramma van uw partij, September 2018
10. J.E. van den Brink, juni 2018, Realistisch revolveren, Het revolverend fonds met een Europese touch, inaugurele rede universiteit van Maastricht
11. Stichting Go Clean De Liemers, Sluit de Provincie Zeeland zich (alsnog) aan bij de Statiegeldalliantie?, www.statiegeldalliantie.com, september 2018
12. Mobiliteitsalliantie, ANWB, NS, KNV, RAI Vereniging, TLN, BOVAG, Fietzersbond, Rover, VNA, VZR, Bouwend Nederland, MKB Infra, Fehac, OV-NL, HTM, Qbuzz, RET, GVB, Transdev, EBS, Syntus (Keolis), Arriva, Connexxion, KNAC, Centraal Bureau voor de Rijn- en Binnenvaart en Landelijk Veren Platform, Paper Provinciale Staten Verkiezingen 2019
13. Water Natuurlijk Scheldestromen, Verkiezingen voor de Provinciale Staten en voor leden van het Algemeen Bestuur Waterschap, <https://www.waternatuurlijk.nl/scheldestromen/>, augustus 2019
14. Staatsbosbeheer, schriftelijke toelichting op Pamflet Groene speerpunten, A. v. Hees, 18 september 2019
15. Het Zeeuws Landschap, mondelinge toelichting op Pamflet Groene speerpunten, K. v.d. Vlugt, 18 september 2018
16. Cultuur werkt voor de Provincie, Input voor uw verkiezingsprogramma, de leden van Kunsten '92: de landelijke belangenvereniging voor kunst, cultuur en erfgoed, 17 september 2018
17. Leger des Heils, Herstel van het gewone leven waar dat maar kan, D. Nieuwold SMP, 20 september 2018
18. Overleg Provinciale Erfgoedinstellingen Nederland (OPEN), Ruimte voor erfgoed!, De Provincie als onmisbare schakel in de keten van een goede erfgoedzorg, W. Scholten, 16 oktober 2018.
19. Stand van zaken rond de N664, Dorpsraad 's-Heer Hendrikskinderen, A. v. Oosten, voorzitter van de werkgroep verkeer, 17 september 2019(!)
20. Openbaar vervoer in uw verkiezingsprogramma, ROVER, G. Spaander, Regio-coördinator Rover Zeeland, 24 oktober 2018.